

6e JAARGANG
NUMMER 2
FEBRUARI 1970

DAAD EN GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

DEEL 10

10-10-10

10-10-10

DAAD EN GEDACHTE

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S ELIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP, AAN DE GEDACHTE.

DAAD EN GEDACHTEN

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

M I J N S T A K I N G I N B E L G I Ë

ZATERDAG 24 januari richtte Geeraard Slegers, de voorzitter van het "Permanente Comité", dat de mijnwerkers van Belgisch Limburg gevormd hebben om hun eind vorig jaar uitgebroken "wilde" staking tegen de Belgische kolenmaatschappijen te organiseren, zich met een toespraak tot zijn mede-arbeiders. "Wij hebben", riep hij uit, "de vakbonden op de knieën gekregen; wij hebben ook de mijnbaronnen op de knieën gekregen; de vijand, waarmee wij nu oog in oog staan is de Belgische regering te Brussel!"

Er stak in de woorden van Slegers een goed stuk overdrijving, zo men wil een grote dosis optimisme. Tegelijkertijd echter bevatten zij - mogelijk, heel waarschijnlijk zelfs, zonder dat hij zich dat zelf bewust was - een diepe kern van waarheid. Deze, zich hoe langer hoe meer aan de arbeidersklasse opdringende waarheid namelijk, dat in de huidige maatschappij, arbeiders, die zelfstandig in actie komen, niet slechts de ondernemers en de vakorganisaties tegenover zich vinden, doch de gehele burgerlijke samenleving, in de eerste plaats de staatsmacht, die deze samenleving in haar totaliteit vertegenwoordigt.

Zelfstandige arbeidersstrijd is niet iets, dat op grond van bepaalde beginselen wordt ondernomen. Niet uit een bepaald principe ontstaat hij, maar uit bittere noodzaak. Hij is een gevolg van de omstandigheid, dat de tegenstellingen tussen de arbeiders en de heersende klassen en machten in onze dagen een geheel ander karakter dragen dan in het verleden en dat er daardoor niemand of niets is dat de belangen der arbeiders behartigt of ook maar behartigen kan.

Niet zodra echter is deze, uit de omstandigheden voortgesproten strijd van de arbeiders zélf een feit, of het blijkt, dat hij iets nieuws tot uitdrukking brengt, iets, waardoor hij - al heeft dat bij de betrokkenen geenszins voorgezeten - principieel verschilt van de strijd, waardoor het verleden werd gekenmerkt. Het is bepaald niet voor niets, dat sommige vertegenwoordigers der gevestigde orde zulk een zelfstandig optreden der arbeiders met een soort van "revolutie" hebben vergeleken. Het bevat een element, dat volkomen vreemd is aan de maatschappij zoals die thans bestaat. Arbeiders die zélf handelen en zélf beslissen, doorbreken daarmee al datgene, waardoor de huidige maatschappij gekenmerkt wordt. Wat zij - of zij het weten of niet - ontwikkelen, is een stuk **k l a s s e m a c h t**, dat voor het kapitalisme een dodelijke bedreiging vormt.

Wanneer een "wilde" actie maar kort van duur is, treedt dat allemaal niet zo duidelijk aan de dag en blijkt daarvan weinig. Als zo'n actie zich over verscheidene dagen of weken uitstrekt, dan wordt het anders. In de strijd worden de arbeiders tot nieuwe, tot andere mensen gevormd in 'n tempo, dat in rustiger tijden niemand ooit voor mogelijk houdt. Hun eenheid wordt voortdurend groter, hun optreden voortdurend koener. Zij ontwikkelen eigenschappen - van moed en vastbe-

radenheid- die voordien slechts in hen sluimerden en die zij zelf voor onbestaanbaar hadden gehouden. Wanneer zij, door omstandigheden, voortdurend andere en grotere groepen klassegenoten in hun worsteling meeslepen, wanneer hun perspectieven zich verwijden, hun doeleinden en eisen een verandering ondergaan, waaraan zij zelf van te voren niet eens gedacht hebben, dan verandert tegelijk daarmee ook hun verhouding tot hun klassevijanden en dan neemt ook hun klassemacht voortdurend toe.

Indien zij dat zelf ook veelal niet terstond beseffen, hun tegenstanders weten het. Het is de reden, dat de voorzitters van de twee organisaties van Nederlandse werkgevers hun mede-ondernemers dezer dagen in een brief er nog eens nadrukkelijk voor hebben gewaarschuwd bij "wilde" acties toch vooral het been stijf te houden en in géén geval met "wilde" strijd- of actiecomité's te onderhandelen. "Ondernemers", aldus de bewuste brief, "dienen in géén geval met anderen te onderhandelen dan met de vertegenwoordigers der 'erkende' vakbeweging". En in het bedoelde schrijven, in alle dagbladen afgedrukt, werd daaraan toegevoegd, dat de samenwerking met de vakbonden voor de werkgevers van 't allergrootste belang is.

De brief die wij op het oog hebben onthult, beter dan wat ook, de betekenis van de vakbeweging enerzijds, van de eigen actiecomité's der arbeiders anderzijds. Juist omdat de samenwerking met de vakbeweging zo voordelig blijkt voor de ondernemers, juist daarom heeft de vakbeweging voor de strijd van de arbeiders geen betekenis. De betekenis van de "wilde" actiecomité's daarentegen wordt als het ware onderstreept door het feit, dat er in deze brief zo nadrukkelijk voor wordt gewaarschuwd. Als zij niets voorstelden zou dat niet gebeurd zijn. Dat het wél gebeurd is bewijst, dat de actiecomité's van de zelfstandige arbeidersstrijd een potentiële macht vormen, die voor de ondernemers een bedreiging inhoudt. En voor de ondernemers natuurlijk niet alleen, maar ook voor de zo goed met hen samenwerkende en nauw met hen verbonden vakbeweging.

Wie, die het bewust heeft meegemaakt, herinnert zich niet het woedende ge-
huil, dat in februari 1960 in de gehele Nederlandse vakbeweging opstak, naar aanleiding van het feit, dat de toenmalige regering van prof. J. de Quay de neiging vertoonde om rechtstreeks in contact te treden met het "wilde" actiecomité van de stakende buschauffeurs? Vakbondsvetegenwoordigers in de Tweede Kamer richtten zich met verontwaardigde interpellaties tot de ministers om hen onder het oog te brengen, dat zij met 'n dergelijke handelwijze de gehele positie van de vakbeweging onmogelijk zouden maken en daarmee de ganse "sociale vrede" (zoals dat dan heet) in gevaar zouden brengen. Praten met het een of andere actiecomité van "wilde" stakers, zo betoogde de vakbeweging, betekent de macht daarvan erkennen. Geschrokken van die reacties zag de regering-De Quay haastig af van het voorne-
men dat zij een ogenblik gekoesterd had.

Wat zij, zowel als de vakbeweging daarbij over het hoofd zagen is natuurlijk, dat de macht van een actiecomité in een "wilde" staking allerm minst voortspruit uit de erkenning daarvan door de regering. De vakbeweging is, dat weet iedereen, "erkend". Niettemin moet die vakbeweging zélf toegeven - Mertens heeft het gedaan en Kloos al evenzeer - dat haar "macht" nihil is. De strijdcomité's van de "wilde" stakingen zijn niet erkend - dat wil zeggen niet door werkgevers of regering, wél door de stakende arbeiders vanzelfsprekend - maar ook zonder officiële erkenning hebben zij een autoriteit, zoals de vakbeweging die zelfs nooit bezeten heeft. Niet aan het feit, dat een regering met zo'n strijdcomité wil praten ontleent het zijn macht. Het is omgekeerd: omdat zijn macht een realiteit is, zal onder gegeven omstandigheden een regering genooddaakt zijn haar onder het oog te zien. En een vakbeweging eveneens trouwens.

Formeel, zoals in het geval van de regering-De Quay in 1960, is dat in Nederland sinds de dagen van de busstaking niet meer voorgekomen in Nederland. In de praktijk is het zo, dat zowel vakbonden als ondernemers met strijdcomité's van "wilde" stakingen wél rekening hebben gehouden. Het is niet voor niets, dat er

in 1965, bij de "wilde" staking in de metaalnijverheid in het Waterweggebied zo snel een akkoord tussen bonden en ondernemers tot stand kwam. En in het geval van de staking in de Groninger strokarton-industrie ging dat "rekening houden met een actie-comité" zelfs zo ver, dat het er bijna op leek, dat de ABC als vakbond, datgene deed, wat de bonden De Quay in 1960 hadden verweten. Van de strokarton-ondernemers geldt hetzelfde - al worden zij niet uitdrukkelijk genoemd - en tegen hun praktijk keerden zich ongetwijfeld de beide voorzitters der werkgeversorganisaties. Maar niettemin: dat rekening houden met een of ander actiecomité is toch nooit meer zover gegaan als de regering-De Quay destijds wel gaan wilde. Het gebeurde als het ware "achter de schermen", nimmer "openlijk"; er werd, voor zover het gebeurde, zo min mogelijk aandacht aan besteed.

Is een dergelijke houding, en vooral is een veel starder houding, gelijk nu aan de Nederlandse ondernemers aanbevolen is, echter altijd vol te houden? Het antwoord luidt, dat zulks af zal hangen van de omstandigheden. Als een staking omvangrijk is, lang van duur, als zij een vitaal onderdeel van de economie treft, als de macht van een stakingscomité dientengevolge bijzonder groot wordt, dan kan het best zijn, dat de ondernemers nog altijd niet met zo'n stakingscomité willen praten, doch dat zij het niettemin toch moeten. Dat is, wat er bij de jongste mijnstaking in België is geschied. Aan die ontwikkeling is het, dat de Belgische staking haar grote betekenis dankt.

De staking van de kompels in de Belgische Kempen onderstreept de betekenis van de zelfstandige arbeidersstrijd even nadrukkelijk als de open brief van de beide werkgevers-voorzitters aan de Nederlandse ondernemers dat doet. Het bewuste rondschrijven toont de kracht van de zelfstandige actie en de macht van de "wilde" strijdcomité's, doordat er daarin met klem voor wordt gewaarschuwd en gezegd wordt, dat de ondernemers er n i e t mee moeten onderhandelen; de Belgische staking heeft de macht van zo'n strijdcomité juist bewezen, doordat het Belgische Mijnsyndicaat zich b e r e i d toonde ermee te praten. Het verloop van de Belgische strijd is voor de macht van het "wilde" strijdcomité een d i r e c t bewijs; de brief vormt er een i n d i r e c t bewijs voor. Dat wat de Nederlandse ondernemers vermijden willen hebben de Belgische ondernemers in de kolenindustrie moeten doen onder de druk van de omstandigheden. Het wordt daarom tijd, die hier thans nader in ogenschouw te nemen.

In de aanvang van deze beschouwing hebben wij al opgemerkt, dat naarmate een "wilde" staking langer duurt en naarmate zij zich tot andere groepen arbeiders uitbreidt, de strijd lust en de eenheid der arbeiders evenredig toeneemt en daarmee ook hun klassemacht. Het een zowel als het andere is in België van een beslissende invloed geweest.

Krap drie weken nadat de kompels in Waterschei en in Zwartberg, in Eysden, in Zolder en in Beringen de arbeid neerlegden waren grote groepen Belgische arbeiders in beweging. De staking had zich uitgebreid tot het kolenbekken van Luik waar in vier à vijf mijnen solidariteitsacties waren uitgebroken. In de metaalindustrie van Chertal hadden 78 stakende electriciëns het 1500 man personeel tellende bedrijf van "Esperance-Longdoz" langelegd. In Herstal trokken 400 arbeiders van "Esperance" de straat op in een actie voor 5% loonsverhoging. In Jemappes in de Borinage gingen de 400 werknemers van de fabriek "Tubes de la Meuse" in staking. In de vliegtuigfabrieken van Sabca in Haren en Gosselies werd gestaakt uit protest tegen het ontslag van 40 man. In de wapenfabriek F.N. in Herstal waren op dat moment 350 monteurs al een week in staking. Ook in andere delen van Wallonië werd gestaakt. In Charleroi (600 textielarbeiders) bijvoorbeeld. En in Belgisch Limburg, in de hoofdstad Hasselt, kwamen de daar gevestigde fabrieken van Philips (4500 man personeel) stil te liggen door een actie van 1000 werknemers. In de Antwerpse Ford-fabrieken was sprake van "verrassingsstakingen". Al die acties zijn "wild"; er is een duidelijke tendenz tot verdere verspreiding. Wat moest het Belgische ondernemerdom onder die omstandigheden doen? De houding aannemen,

die aan hun Nederlandse collega's is aanbevolen? Ten enenmale weigeren met een actiecomité te onderhandelen, omdat zulks "zo nadelig" zou zijn? Of moest het zich realiseren, dat praten met het actiecomité van de kompels misschien de enige weg was om erger onheil te voorkomen?

Er kwam daar in België voor de ondernemers, en met name voor de kolenindustrie, nog 'n heel belangrijke factor bij. Deze namelijk, dat ze, alvorens ze bereid waren de macht van het stakingscomité te "erkennen", heus al wel geprobeerd hadden om op een andere manier een eind aan het conflict te maken. Ze hadden aanvankelijk, zoals dat de gewoonte is, met behulp van de vakbeweging de stakers murw trachten te krijgen. Dat echter was op een grandioze mislukking uitgelopen. De vakbeweging sloot weliswaar met de patroons en de regering allerlei overeenkomsten en de vakbeweging verkondigde weliswaar tot tweemaal toe, dat het werk hervat zou worden of diende te worden, maar de strijdende kompels laptten datgene wat de vakbeweging zei of deed, volkomen aan hun laars. Buitengewoon duidelijk bleek tijdens de jongste Belgische stakingsbeweging, dat door wie of door wat de vakbeweging ook "erkend" moge zijn, in ieder geval niet door zelfstandig strijdende arbeiders.

De mijnstaking in Belgisch Limburg begon op maandag 5 januari op de mijn van Winterslag nabij Genk onder de bovengronders. In de loop van de middag sloot het ondergrondse personeel zich bij de beweging aan. Op dinsdag 6 januari breidde de staking zich uit tot de mijnen van Waterschei, Zolderen Beringen. Het aantal stakende mijnwerkers steeg tot 19.000. De enige mijn waar op dát moment nog gewerkt werd, was de mijn van Eysden, die in de loop van dit jaar gesloten zal worden en waar de vrees voor een vervroegde sluiting blijkbaar vooralsnog de arbeiders ervan weerhield deel te nemen aan de strijd.

De actie was van meet af aan volkomen "wild". Op de avond van dinsdag 6 januari verklaart de Belgische Mijnwerkerscentrale, dat de staking "het werk is van enkele onverantwoordelijke individuen uit de kring van de Vlaamse Volksunie, die ook al achter de stakingsbeweging van 1965 had gezeten". Het laatste was een brutale leugen (die wij destijds, toen het óók al beweerd werd, in "Daad en Gedachte" genoegzaam hebben ontmaskerd, zoals ze trouwens óók ontmaskerd werd door het feit, dat de Waalse arbeiders in '65 volkomen solidair waren met hun Vlaamse makkers), maar met een dergelijke leugen probeerde de mijnwerkersbond stemming tegen de staking te kweken en solidariteitsacties in Wallonië te voorkomen. Als dat niet helpt moet de mijnwerkersbond natuurlijk enigszins bakzeil halen. Indien zo'n leugen niet werkt, niet het effect heeft, dat ermee wordt beoogd, geen enkel nut heeft, dan is het hanteren ervan gevaarlijk, want dan draagt hij er toe bij, dat de gebleken verwijdering tussen arbeiders en bonden nog groter wordt en dat kan hinderlijk zijn, wanneer zo'n vakbond er naar gaat streven de zelfstandig optredende arbeiders weer in zijn gareel te krijgen. Wég met die leugen dus en de zaak over een ándere boeg gegooid. Als de staking wat langer duurt dan ondernemers en vakbondsbureaucraten gehoopt hebben, dan verklaart de voorzitter van de Belgische mijnwerkerscentrale, de heer Sjef Ooms: "Wij zijn tegen de staking, maar n i e t tegen de stakers!" Het is zo'n verklaring in de geest van: de stakende mijnwerkers zijn onze dwalende kinderen, maar we zullen ze in onze armen sluiten als ze terugkeren in het vaderhuis. Maar de Belgische mijnwerkers trappen er niet in.

Op donderdag 8 januari - de staking is dan drie dagen oud - wordt er een "mijnwerkerswacht" gevormd, die de actie wil beschermen tegen het optreden van werkwilligen en die duidelijk stelling neemt t e g e n de vakbeweging. Die had met het Belgische Kolensyndicaat een overeenkomst gesloten, inhoudende, dat de mijnwerkers 12% loonsverhoging zouden krijgen, waarvan 10% pas over 1½ jaar en de resterende 2% in de vorm van premies. De mijnwerkers eisen 15%.

Maandag 12 januari, na een week staken dus, komt het 's middags in de brede lanen rond de mijn van Waterschei tot schermutselingen tussen de stakers en

de Belgische Rijkswacht, die werkwilligen beschermt. De stakers gooien stenen en flessen naar de autobussen, waarmee de onderkruipers worden vervoerd. De Rijkswacht maakt gebruik van traangas. In de avonduren trachten duizend stakers de autobussen aan te vallen, waarmee de onderkruipers naar huis worden gebracht. De vakbonden richten een oproep tot hun leden om zich niet voor de mijnen op te houden en niet deel te nemen aan manifestaties. De oproep gaat vergezeld van een zoethoudertje: "Als de toestand weer normaal is, zullen wij de stakingsdagen betalen". Er is geen mijnwerker, die naar de bonden luistert. Hun oproepen hebben geen enkel succes.

Dinsdag 13 januari: nieuwe incidenten te Waterschei. Mijnbeambten wordt de toegang tot de mijn belet door een cordon van stakers. Twee vrachtauto's die mijnhout aanvoeren worden ondersteboven gegooid. Een door een koppelbaas aangeworven onderkruiper wordt gemolesteerd. In alle bij de staking betrokken mijnen wordt op deze dag een stakingscomité geformeerd, die samen op hun beurt overkoepeled worden door het "Permanente stakingscomité", dat Geeraard Slegers tot zijn voorzitter kiest. In tegenstelling tot wat bepaalde politieke groeperingen altijd beweren, gaat de organisatie van de strijd niet aan de strijd vooraf, maar komt die eerst in en door de strijd tot stand.

In de avonduren van dinsdag 13 januari raakt ook de mijn te Eysden bij de actie betrokken. Woensdag 14 januari is de staking algemeen in alle mijnen van Belgisch Limburg. Op die dag blijkt ook wat het "zoethoudertje" inzake het betalen van de stakingsdagen waard is geweest, namelijk niets. De bonden verklaren nadrukkelijk, dat ze dat niet zullen doen. De bedoeling van die nadrukkelijke mededelingen is precies dezelfde als die van de loze belofte. De laatste werd uitgestrooid toen het er om ging de arbeiders van een optreden tegen onderkruipers af te houden. Met de duidelijke verzekering, dat de arbeiders géén geld van de bond zullen krijgen komt men een paar dagen later voor de dag, om het stakingsmoreel te breken, om de arbeiders tot werkhervatting te bewegen. Maar het helpt allemaal niet.

De staking in de mijnen leidt er toe, dat in het industriële bekken van Luik twee gieterijen tijdelijk gesloten moeten worden bij gebrek aan cokes. De actie is niet langer een zaak tussen de kompels en het Mijnsyndicaat, maar van de gehele Belgische arbeidersklasse en het Belgische kapitalisme. Meer industriën in het Luikse raken door kolengebrek in moeilijkheden. Het is duidelijk dat er iets moet gebeuren. Twee mogelijkheden zijn er aan het einde van de tweede stakingsweek: de vakbonden en de ondernemers sluiten een nieuwe overeenkomst, in de hoop, dat die tot werkhervatting zal leiden, of wel de Rijkswacht zal krachtiger optreden ten einde het kolen delven door onderkruipers te verzekeren.

Het nieuwe akkoord (dat wat Geeraard Slegers op deed merken, dat de vakbonden voor de arbeiders door de knieën waren gegaan!) werd inderdaad in het week-einde van 17 en 18 januari in Brussel gesloten. Het ging inderdaad verder dan 't oude akkoord, dat de aanleiding tot de staking had gevormd. Het ging vergezeld van een krachtige druk op de arbeiders om de staking te beëindigen. Maar de stakende arbeiders boden aan die druk even krachtig weerstand. De posten van de stakers werden versterkt. De Belgische kranten berichten, dat door het "Permanente Stakingscomité" overal in de mijnstreek drukbezochte vergaderingen werden georganiseerd. De mijnwerkersbonden van hun kant belegden ook vergaderingen. De verslaggevers van de Limburgse bladen schrijven, dat ze bijna niet door arbeiders werden bezocht, dat de arbeiders die vakbondsvergaderingen vrijwel volkomen negeren en dat de weinige mijnwerkers, die de vakbondsvergaderingen bezochten, dat alleen deden om de vakbondsleiders daar te overstelpen met kritiek.

Maandag 19 januari gaat de derde stakingsweek in. Heel die week doet de Belgische vakbeweging haar uiterste best om de strijd te breken. Men ziet haar in volle actie als de waakhond van het Belgische kapitalisme. Zij had, in het kader van haar normale routine-activiteiten ook een paar "officiële" stakingen op het

programma staan. Bijvoorbeeld: een staking bij het bedrijf van General Motors in Antwerpen en een staking van de Vlaamse onderwijzers. Die stakingen worden afgelast, een week uitgesteld (in de hoop natuurlijk, dat het in die week gelukken zal de "wilde" stakingsactie te vermoorden). De Belgische vakbeweging wil het Belgische kapitalisme niet met een "vakbondsstaking" op het lijf vallen op een moment, dat dit Belgische kapitalisme het toch al zo moeilijk heeft. Wil men nog een beter bewijs, wat de zogenaamde strijd van de vakbond eigenlijk waard is?

Een adempauze dus voor General Motors. En in Limburg worden alle zeilen bijgezet. Niet tegen de mijnbaronnen, maar om hen te helpen. De vakbonden gaan tot het beproefde middel over, dat de Nederlandse vakbonden bijvoorbeeld tijdens de actie bij Werkspoor hebben toegepast: ze gaan hun leden onder druk zetten. Ze roepen ze in vergadering bijeen. Maar in die vergadering blijkt, dat zelfs de allertrouwste vakbondsleden, die aan de oproep gehoor hebben gegeven, tegen werkhervatting zijn. Het gaat om slechts enkele honderden. Als er gestemd wordt lijden de vakbondsbureaucraten een nederlaag. Ook hun leden staan aan de kant van de "wilde" stakers, ja behoren er zelf toe. Verslaggevers vragen om cijfers betreffende de uitslag van de stemming. De bonzen antwoorden, dat ze "niet in staat zijn die te geven."

De regering - het officiële comité, dat de belangen der kapitalistische klasse in haar geheel behartigt - heeft nóg een stok achter de deur. Ieder jaar in de maand februari wordt aan de Belgische mijnwerkers een productiepremie over het afgelopen jaar uitbetaald. Die kunnen ze nu vervroegd krijgen, zo wordt er meegedeeld. Maar alleen diegenen, die bereid zijn tot werkhervatting. Het is geld waar de mijnwerkers recht op hebben, het is hun geld. Ze kunnen het, na 2½ week staken en loonderving, beter gebruiken dan ooit. Maar, zegt het Belgische kapitalisme, wie niet naar onze pijpen wil dansen moet er lekker nog even op wachten. Het is de druppel, die de emmer doet overlopen; het is olie in het smeulende vuur. De chicanes van regering, vakbonden en ondernemers leiden aan het einde van de derde stakingsweek tot heftige ongeregelheden. Woedende mijnwerkers belegeren, met hun vrouwen de kantoren van mijnen en vakbonden, die door de Rijkswacht met traangas worden verdedigd. Bij de mijnen te Zolder, Winterslag en Waterschei komt het tot hevige botsingen. Kleinere botsingen doen zich voor te Beringen en Eysden. Als de vakbonden, die zich met het uitstel van de premiebetalingen aan stakers akkoord verklaarden, zien tot welke gevolgen dat leidt, sturen ze een telegram aan de regering, waarmee ze op de aanvankelijk door hen ingenomen houding terugkomen. Het geweld van de strijd valt daarmee niet meer te keren.

Te Winterslag weet de arbeidersmassa tot in de mijnkantoren door te dringen. Ze houden die enkele uren bezet. Dan worden de bezetters door de Rijkswacht omsingeld en vervolgens weer naar buiten gedreven. In de ochtenduren van vrijdag 23 januari worden in de mijnstreek barricaden opgeworpen. Gedurende twee uur omsingelen te Winterslag de stakers de troepen van de Rijkswacht.

Te Waterschei is de strijd nog heviger. Heel de middag van vrijdag 23 januari zijn de stakers er met de Rijkswacht slaags: de mijnwerkers gewapend met stenen, de Rijkswacht in de verdediging en gebruik makend van traangas. Tenslotte komt de Rijkswacht als overwinnaar uit de strijd tevoorschijn. In Eysden gebeurt iets dergelijks; de arbeiders staan er op de barricaden. In Beringen wordt de mijn door 2000 arbeiders belegerd. De kantoorruiten gaan aan scherven.

Het zwaartepunt van de gevechten ligt echter te Zolder. Heel die vrijdag stellen de mijnwerkers er pogingen in het werk de mijn te bezetten. Een autobus en een jeep van de Rijkswacht gaan in vlammen op. Als de Rijkswacht al haar traangasgranaten heeft verschoten moeten de waterkanonnen hun dienst bewijzen. Alle wegen rond de mijn worden door de arbeiders met barricaden versperd. Tot in de avonduren wordt er gevochten.

De zaterdag en de zondag is het rustiger in de mijnstreek. Maar de chantage met de premiebetalingen heeft niets opgeleverd. Maandagmorgen 26 januari blijven

de grote wielen van de liften boven de schachten even bewegingloos als de voorafgaande dagen. De staking gaat haar vierde week in.

Op de avond van die maandag, 26 januari, schrijft de Belgische correspondent van de "Nieuwe Rotterdamse Courant":

"...Duidelijk is in ieder geval, dat de twee vakbonden, de christelijke en de socialistische, geen gezag meer hebben, ook al houden de regering en de Nationale Commissie voor de Mijnen hen de hand boven het hoofd, omdat zij uiteraard de traditionele structuren van het sociaal overleg respecteren. Het gezag van de vakbeweging is verloren gegaan, omdat zij de gevoelens van de mensen, die zij geacht werden te vertegenwoordigen, onvoldoende heeft begrepen."

Natuurlijk is het - daar vergist de correspondent van de NRC zich in - geen kwestie van begrip. De vakbeweging is een onderdeel van de burgerlijke maatschappij geworden. Voor de rest bevatten deze zinnen klare taal, die een duidelijk beeld geven van de situatie.

(Afgesloten, 26 januari.)

=====

PIET DANKERT EN HET NAVO - CONGRES
VOOR MIDDELBARE SCHOLIEREN

ONLANGS zou er in Bergen een congres over de Navo voor middelbare scholieren worden gehouden. Op dit congres zou ook Piet Dankert, lid van de Tweede Kamer voor de Partij van de Arbeid, een rede houden.

Helaas, het congres is niet doorgegaan. Verschillende anti-navo-jongeren hadden 't namelijk klaar weten te spelen voor dat congres een uitnodiging te krijgen. Op het laatste moment kregen de organisatoren dat in de gaten en toen werden de niet-gewenste deelnemers afgeschreven. De inlichtingen van de B.V.D. of welke andere overheidsinstantie ook waren echter niet volledig geweest, zodat niet alle anti's waren afgeschreven. Zo kon het dan ook gebeuren, dat ook de afgeschrevenen in Alkmaar verschenen vanwaar de deelnemers naar Bergen zouden vertrekken. De bussen met deelnemers vertrokken echter niet naar Bergen maar met onbekende bestemming richting Den Haag, achtervolgd door enige personenwagens en een busje met de afgeschrevenen. Door de manipulaties echter van enige begeleidende motoragenten raakten de achtervolgers het spoor bijster. Maar in Den Haag wist een der anti's uit de bus te stappen en de achtervolgers telefonisch mede te delen, dat het congres in Scheveningen zou worden gehouden. 't Resultaat was, dat ook alle ongewenste jongeren aan het congresgebouw verschenen, feit, dat voor de organisatoren aanleiding was om het congres af te gelasten.

Voor een groep nieuw-linkers was het hele gebeuren aanleiding een telegram naar partijgenoot Dankert te sturen, waarin werd geprotesteerd tegen 't feit, dat hij zijn medewerking verleende aan zo'n navo-congres.

Onzin, dat telegram, aldus reageerde de heer Dankert. Iedereen is vrij om te spreken waar hij wordt uitgenodigd. Natuurlijk sta ik op het standpunt, dat de organisatoren ook tegenstanders van de navo hadden moeten toelaten. Maar ik vind het een schandaal, dat deze jongeren het congres onmogelijk hebben gemaakt.

Er is echter wel iets scheef aan de redenering van Piet Dankert. Het is namelijk niet waar, dat de anti-navo-jongeren het congres onmogelijk hebben gemaakt. Het zijn de organisatoren geweest, die het congres hebben afgelast juist omdat zij die anti-navo-jongeren, waarvan de heer Dankert meent, dat ze op 't congres had-

den moeten worden toegelaten (naar hij beweert), niet op het congres wilden hebben.

Zo ziet men in wat voor vreemde bochten een "socialistische" afgevaardigde zich moet wringen om - ondanks alles - toch zijn trouw aan de navo en aan de organisatoren te betuigen.

Voor de nieuw-linkers aanleiding om deze dingen eens goed uit de doeken te doen, dacht u? Vergeet het maar. Op het onlangs gehouden congres van de P.v.d.A. te Groningen is partijgenoot Dankert met geen woord aan het gebeurde herinnerd. De eenheid van de partij gaat boven alles nietwaar?

=====

A A N D E V R U C H T E N K E N T M E N D E B O O M

IN HET decembern timer van het vorige jaar zowel als in het januarinummer van dit jaar van "Daad en Gedachte" hebben wij enige aandacht besteed aan de actie-tomaat, een actie van een aantal mensen, die tot doel heeft het verhinderen van de opvoering van het toneelstuk "Toller" van Tankred Drost.

De mensen, die zich tegen de opvoering van bovengenoemd toneelstuk keren, noemen zich radencommunisten en menen, dat in dat toneelstuk de Beierse radenrepubliek van 1919 in een verkeerd daglicht wordt gesteld. Dat wij daar anders over denken is duidelijk geworden uit onze opmerkingen, die wij reeds over de actie-tomaat hebben gemaakt. Daar nog weer eens de nadruk op leggen lijkt ons overbodig.

Er is echter een ander aspect aan het optreden van de "actie-tomaters", die ook wel enige aandacht verdient. Eén van de woordvoerders van deze actie heeft namelijk in een interview gezegd, dat "de acteurs gedwongen moeten worden om een vrije keuze te maken". Dit nu is wel 'n heel vreemde redenering voor zich noemen de radencommunisten. Wij vragen ons eigenlijk af, wat deze mensen wel onder radencommunisme verstaan. Wij verstaan er nog steeds onder een maatschappijvorm, waarin de arbeidersraad een overkoepelend orgaan is, dat stoelt op de macht van de arbeiders, die het productieapparaat beheersen en beheren.

Het zal de lezer duidelijk zijn, dat een dergelijke radenmaatschappij nooit van bovenaf kan worden opgelegd. Zij kan alleen ontstaan in en door de strijd van de arbeiders zelf. Even duidelijk is, dat de actie-tomaat niets met radencommunisme te maken heeft. Want zo goed als zij nu de acteurs willen dwingen tot het nalaten van het opvoeren van 't toneelstuk "Toller", zo goed zouden zij de arbeiders kunnen willen dwingen tot de "vrije keuze" van de radenmaatschappij, daarbij niet eens beseffende, dat een "gedwongen keus" nimmer een "vrije keus" kan zijn.

Bovendien: van radencommunisten zou men toch mogen verwachten dat zij enig begrip hebben van de samenhang in de maatschappij; zou men mogen verwachten, dat ze begrijpen, dat het geen enkele zin heeft zich te keren tegen bepaalde cultuurpatronen, omdat de cultuur van een bepaalde maatschappij altijd de cultuur van de heersende klasse is en dat deze cultuur pas zal verdwijnen en plaats maken voor een andere wanneer zich een andere maatschappijvorm aandient.

Van radencommunisten zou men tevens mogen verwachten, dat zij beseffen, dat de strijd van de arbeiders in de bedrijven een kwestie van de arbeiders zélf is. De arbeiders zélf moeten bepalen of en wanneer ze strijd willen voeren. En alle intellectuelen, voorhoedemensen en wat al niet meer, die de arbeiders voor willen schrijven wat ze al of niet moeten doen, zijn niet alleen schadelijk voor de zelfstandige arbeidersstrijd, maar zijn daar zelfs vijandig aan. Maar evenzo ligt het bij de acteurs, die zelf moeten bepalen hoe ze hun problemen op moeten lossen; die zelf moeten bepalen of ze al of niet een bepaald toneelstuk op moeten voeren. Buitenstaanders, die deze acteurs verhinderen 'n bepaald stuk op te voe-

ren, maken zich schuldig aan terreur, maken zich schuldig aan stalinistische, ja fascistische methoden. Vandaag willen ze de acteurs dwingen tot het staken van een bepaalde opvoering; morgen willen ze de arbeiders wellicht verhinderen te werken of... dwingen tot het afbreken van een staking wanneer zij - de actie-tomaters - dat nodig achten.

De actie-tomaters zullen wellicht opmerken, dat wij met de woorden "fascistische methoden" dezelfde terminologie gebruiken als de bourgeoisie. Nou en? Wil dat misschien zeggen, dat wij ook hetzelfde bedoelen als de bourgeoisie? Natuurlijk niet. De bourgeoisie praat over fascistische methoden omdat zij vindt, dat iedereen zich aan de "democratische" regels moet houden. Wij vinden helemaal niet, dat iedereen zich aan de democratische regels moet houden. Wanneer de arbeiders in strijd gaan, dan hebben ze lak aan de c.a.o.-bepalingen, lak aan de "democratische spelregels". Maar voorop staat steeds voor ons dat ze hun strijd zelf bepalen. Zodra die strijd wordt afgedwongen door de terreur van een bepaalde voorhoedegroep, of het nu bolsjewisten zijn, actie-tomaters of wie dan ook, dan spreken wij van fascistische methoden. Dat de bourgeoisie, die zelf helemaal niet vies is van fascistische methoden, die woorden ook gebruikt, is niet onze zaak. Onze zaak is, dat een radenmaatschappij slechts kan ontstaan in en door de strijd van de arbeiders, een strijd die zij zélf moeten bepalen en voeren en die niet voorgeschreven kan worden door al- of niet-goedwillende voorhoedemensen.

Aan de vruchten kent men de boom. We behoeven maar naar het optreden van de groep "actie-tomaat" te kijken om te weten met wie we te doen hebben. Hun optreden heeft even weinig te maken met het radencommunisme als het optreden der nationaal-socialisten te maken had met socialisme. Niet het radencommunisme vertegenwoordigt de groep "actie-tomaat", doch wat zij vertegenwoordigt zijn de nieuwe autoriteiten. Deze mensen, die altijd de mond vol hebben over 't regenten-dom, hebben zelf een regentenmentaliteit. Zij willen bepalen wat men doen en laten moet, want zij weten wat goed is voor de acteurs en zo goed als ze het weten voor de acteurs, zo goed weten ze het natuurlijk ook voor de arbeiders.

We weten het, ons oordeel is niet erg welwillend. Maar het is ons nu eenmaal onmogelijk welwillend te zijn tegenover mensen, die de vlag van het radencommunisme gebruiken voor hun duistere, arbeidersvijandige praktijken.

=====

E E N " K L A S S E " - O R G A N I S A T I E

ONDER DEZE kop, letterlijk zo, compleet mét aanhalingstekens, publiceerde onlangs het Franse dagblad "Le Monde" een verslagje over een congres van het Franse (bolsjewistische) vakverbond C.G.T. Het verslagje vermeldt hoe de grote zaal van het sportpaleis in Vitry, waar de bijeenkomst werd gehouden gedrapeerd was met okerleurige wandtapijten, waarop in zilverwit de initialen der organisatie waren aangebracht, hoe er fluwelen gordijnen voor de hoge vensters hingen en de tafels der afgevaardigden gedekt waren met hemelsblauw damast. Hoe de parkeerplaats vol met luxueuse auto's stond en hoe er gegeten werd in een reusachtige tent van blauw gaas en hoe er aan 't einde van het congres een receptie werd gehouden in het grote luxe-restaurant van het vliegveld Orly. Da's inderdaad een klasse-organisatie. Zónder aanhalingstekens zelfs. Alleen niet van de arbeiders-klasse.

=====

ARBEIDERSRAADEN IN JOEGOSLAVIË ?

MARIUS BROEKMAYER, die in 1968 een proefschrift vervaardigde, getiteld "De arbeidersraad in Zuidslavië. - Een hoofdstuk uit de bevrijding van de arbeid", behandelt dat onderwerp in 'n onlangs verschenen boek nog eens opnieuw in wat kortere vorm 1). Dat wij destijds aan de verschijning van zijn proefschrift geen aandacht hebben besteed is een verzuim, dat we nu graag herstellen. In de eerste plaats natuurlijk, omdat een bespreking van de door hem behandelde stof inderdaad in een blad als "Daad en Gedachte" thuishoort, maar óók, omdat op het tijdstip waarop zijn zienswijze thans opnieuw in druk verschijnt het onderwerp een brandende actualiteit verkregen heeft. Met dat laatste doelen we natuurlijk op de stakingen van de Joegoslavische arbeiders, die in het bijzonder in het afgelopen jaar grote omvang hebben aangenomen.

"De Vakbeweging", 't wekelijks orgaan van het N.V.V., dat op 16 januari j.l. aan de stakingsbeweging in Joegoslavië een volle pagina gewijd heeft, maakte melding van zo'n 1800 stakingen in dat land in een periode van elf jaar. Met andere woorden: ze dateren er geenszins van de laatste tijd. In 1969 echter hebben ze 'n frequentie en een intensiteit als nimmer tevoren.

In januari '69 wordt er gestaakt door automobielarbeiders, chauffeurs en typografen. In februari staken bouwvakkers, metaalbewerkers, textielarbeiders en personeel van de spoorwegen; de chefs zien zich genoodzaakt eigenhandig de locomotieven naar de remises te rijden. In maart leggen de klerken van de griffie van

- 1) M. Broekmeyer en I. Cornelissen, "Arbeidersraad of ondernemersstaat. Macht en machtsstrijd in Nederland en in Joegoslavië", Van Gennep n.v. Amsterdam 1969, prijs f 7.80. In 't bewuste boek beslaan de beschouwingen van Broekmeyer ongeveer tachtig bladzijden, die van "Vrij Nederland"-redacteur Igor Cornelissen zowat anderhalf maal zoveel. Voor onze visie op diens uiteenzettingen verwijzen wij onze lezers naar het opstel "Igor Cornelissen over vakbeweging en kapitalisme" in 't komende nummer van "Daad en Gedachte". Wij hebben gemeend aan het door twee auteurs samengestelde werkje twee afzonderlijke artikelen te moeten wijden. Dat zou niet nodig zijn geweest als wij volstaan hadden met 'n aankondiging en een oordeel over de inhoud in wat algemene termen. Wij zouden dan bijvoorbeeld hebben kunnen opmerken, dat hun geschrift een brede lezerskring verdient, niet slechts vanwege het daarin bijeengebrachte feitenmateriaal, maar ook omdat de beide schrijvers - de een trouwens wat minder dan de ander - kritischer ten opzichte van de huidige maatschappij zijn ingesteld dan de meesten, die zich met haar bezig houden. Maar een dergelijke wijze van beoordeling kwam ons om twee redenen onbevredigend voor en zij zou, naar het ons voorkomt, ook voor de beide betrokkenen onbevredigend zijn geweest. Zij toch ondernemen duidelijk een poging een begin te maken met een discussie. Wie hen, zoals wij, ernstig neemt, moet daarop inhaken. Daar komt nog iets bij van geheel andere aard. Beide auteurs, zowel Broekmeyer als Cornelissen, staan met hun hart aan de kant van de arbeidersklasse. Háár vijanden zijn ook de hunne. Door de wijze, waarop zij daar onverholen blijk van geven zijn zij ons sympathiek. Die sympathie verhindert echter niet, dat wij over de dingen totaal anders denken dan zij. Die constatering heeft alleen maar zin als zij tegelijkertijd wordt toegelicht. Niet dát wij anders denken is interessant, maar waaróm. In de twee opstellen (waarvan het tweede dus in het maart-nummer zal verschijnen) zullen wij trachten daarvan iets duidelijk te maken, voor zover dat althans in kort bestek mogelijk is. Wij hopen dat daarmee meteen óók duidelijk wordt waarom wij hen op geen stukken na kritisch genoeg vinden. De spitsing in twee artikelen nu was ook daarom noodzakelijk, omdat onze verschillen met Broekmeyer tot een heel ander soort opmerkingen aanleiding geven dan onze verschillen met Cornelissen.

de arrondissementsrechtbank van Subotica de arbeid neer, evenals de arbeiders van de bouwonderneming "Jogostroj". In april wordt er gestaakt door de staalwerkers en door de acteurs van de schouwburg van Zagreb. In mei zijn 't de houtbewerkers, de mijnwerkers en arbeiders van de motorenfabriek "Rakovica" die in de strijd gaan. In juni staken de onderwijzers en de dokwerkers in diverse Kroatische havens. In augustus wordt de arbeid neergelegd in de ijzermijn van Celje in Slowenië en door de textielarbeiders van de fabriek Hasan Brkic in de Bosnische stad Livno. In september organiseren 450 locomotiefmachinisten een staking, omdat zij vrezen dat zij zonder werk zullen komen door de import van elektrische lokken.

Van de zes republieken, die samen de bondsrepubliek Joegoslavië vormen, bleef er niet een van stakingen verschoond. Alleen al in Bosnië gingen 15.000 arbeiders in staking uit protest tegen een verhoging van de premies voor de sociale verzekering. Ze doofden de Siemens-Martin-ovens in de staalfabrieken, demonstreerden belangrijke installaties en bezetten de bedrijven, waaruit ze door troepen werden verjaagd.

In de Kroatische havens was de strijd uitermate fel. De dokwerkers van Rijeka bewapenden zich met anderhalve meter lange, vier centimeter dikke stokken om hun directeurs en managers af te ranselen. Etage na etage verdreven zij de beambten uit het kantoorgebouw van het havenbedrijf. President-directeur Kazimir Jelovica vluchtte onder stokslagen naar het hotel "Bonanija"; zijn collega dr. Josko Vukov rende achter hem aan en werd in de foyer van het hotel door de stakers ingehaald en in elkaar geslagen. Als opgejaagde hazen sprintten de partij- en vakbondsfunctionarissen door het centrum van deze grootste havenstad van Joegoslavië. Financieel-directeur Josip Cujec, die zich in het gebouw van de firma "Torpedo" in veiligheid wist te stellen, hoorde achter zich de stakers "Houdt de dief" roepen.

De stakende havenarbeiders stelden alle arbeidersvijandige besluiten van de directie en de leidinggevende organen buiten werking, zoals: een salarisaf trek en kortingen op vakantiegelden, ziekteuitkeringen en overwerkpremie's. Het was een complete opstand, die de directieleden een ernstige schok gaf, zo groot dat sommige hunner niet eens in hun eigen woning durfden te overnachten, zelfs niet nadat zij, die als de leiders van de staking werden beschouwd gearresteerd waren. Die stakingsleiders werden tot zware straffen veroordeeld, het zwaarst een zekere Ismet Kunovec. Hij kreeg twee jaar en tien maanden gevangenisstraf.

Wij ontleen deze opsomming der conflicten, alsmede de beschrijving van wat zich in Rijeka afspeelde, aan 't doorgaans uitstekend geïnformeerde Duitse weekblad "Der Spiegel" (nummer van 22 september 1969). Het blad geeft over het aantal stakingen in Joegoslavië nog heel andere cijfers dan "De vakbeweging". Het meldt 139 stakingen in 1966 en rond 2000 alleen al in 1968. Het komt dus, zelfs wanneer de stakingen van 1969 niet worden meegerekend, op een veel en veel hoger aantal. Welk cijfer nu exact is, is voor ons doel niet zo belangrijk. Waar het om gaat is, waar zij vandaan komen, wat zij te betekenen hebben, wat zij ons leren omtrent het karakter der Joegoslavische maatschappij.

Het lijkt er heel eventjes op, dat het ook "De Vakbeweging" daarom te doen is. 't Blad stelt de vraag hoe die stakingen "te rijmen vielen met gesocialiseerde, door de werknemers zelf bestuurde ondernemingen". Maar op die vraag volgt in feite geen enkel antwoord. Wel verneemt de lezer van het bewuste artikel in "De Vakbeweging", dat "de voornaamste oorzaken van stakingen gelegen zijn in ontevredenheid van de werknemers over de onjuiste berekening of te late uitbetaling van hun lonen"... in het feit "dat werknemers niet werden gekend in beslissingen betreffende zaken, die hen persoonlijk aangaan"... in "laksheid en gebrek aan efficiëncy bij het verschaffen van woongelegenheden aan werknemers, nalatigheid in het treffen van hygiënische en veiligheidsmaatregelen, ontslag van 'overtollig' personeel, enz."... in het feit, dat "de werknemers onvoldoende en slechts in grove trekken werden geïnformeerd over de noodzaak van maatregelen in de persoonlijke

sfeer." Aan die mededelingen echter wordt door "De Vakbeweging" geen enkele conclusie verbonden. Sterker nog: de meegedeelde feiten vormen voor het N.V.V.-orgaan geen enkel beletsel om - in de aanhef van 'tzelfde stuk notabene - te spreken van "Het interessante experiment met arbeiderszelfbestuur". Het N.V.V.-blad volgt daarmee het voorbeeld van zijn Joegoslavisch zusterorgaan "De Joegoslavische Vakbeweging", dat uitvoerig geciteerd wordt. Eigenlijk is het hele stuk in "De Vakbeweging" niet anders dan de weergave van een artikel in het Joegoslavische blad. Daaruit blijkt, dat het Joegoslavische blad de staking als een "onjuist middel" beschouwt en er o.a. dit bezwaar tegen heeft, dat "het zelfbesturend mechanisme van de samenleving erbij wordt uitgeschakeld."

Wij vinden dergelijke beschouwingen formalistisch en uitermate ver verwijderd van de realiteit. Als arbeiders niet gekend worden in beslissingen betreffende zaken, die hen persoonlijk aangaan, dan betekent dat dat die beslissingen door anderen dan zij genomen worden, omdat men natuurlijk in zijn eigen beslissingen niet meer behoeft te worden gekend; als arbeiders aan zekere lieden laksheid bij de toewijzing van woonruimte verwijten, dan betekent dat doodsimpel, dat zekere lieden de woonruimte verdelen, niet de arbeiders zelf (vandaar dat er dan ook gesproken wordt van het verschaffen van woongelegenheid aan arbeiders inplaats van door arbeiders!); als er sprake is van ontslag van overtollig personeel, dan betekent dat, dat er een macht of instantie is, die personeel ontslaat, enzovoort, enzovoort. Als dat allemaal het geval is, dan is er eenvoudig van zelfbestuur door de arbeiders geen sprake, al is het duizendkeer vastgelegd in reglementen of in de wet.

Waarbij men van beschouwingen over de samenleving, en dus ook over de Joegoslavische samenleving uit moet gaan, dat is de doodeenvoudige onontkoombare werkelijkheid. Hoe die werkelijkheid in Joegoslavië er uit ziet, dat leren de stakingen, dat leert ons de strijd, die wij zopas in vogelvlucht geschilderd hebben. Die werkelijkheid is deze, dat er daar sprake is van een diepe tegenstelling tussen de arbeidersklasse en de officiële leiding en dat, wanneer die tegenstelling tot een uitbarsting komt, de voormannen der strijdende arbeiders in de gevangenis gestopt worden. Dat is geen "interessant experiment met arbeiderszelfbestuur"; dat is de bekende oude koek, die men overal aantreft in landen, waar een dergelijke tegenstelling bestaat.

Wat wij nu aan Marius Broekmeyer verwijten is, dat zijn beschouwing over "de arbeidersraden in Joegoslavië" hetzelfde formalistische karakter draagt als het artikel in "De Vakbeweging", dat ook hij géén rekening houdt met de Joegoslavische werkelijkheid, niet realistisch is. Hij ziet "arbeidersraden" in Joegoslavië; wij zien ze niet. Dat komt naar onze mening, omdat hij veel te veel, ja zelfs uitsluitend van 't woord "arbeidersraden" uitgaat, niet daarentegen van hun inhoud. Maar het woord op zichzelf kan men van ons gestolen krijgen. Waar het bij de werkelijke arbeidersraden op áán komt, dat is de arbeidersmacht. De arbeidersraden zijn de organen waarmee de arbeiders hun klassemacht realiseren. Hoe die organen er uit zien (telkens verschillend, naar de ervaring leert) is niet zo belangrijk; hoe ze genoemd worden nog veel minder. De oude Shakespeare wist al, dat een naam er niet zo veel toe deed en dat een roos niet anders geuren zou, wanneer ze toevallig anders zou worden genoemd. Hij moet ook geweten hebben, dat een stinkende gouwe een plantje is, dat niet plotseling welriekend zou worden door het roos te noemen. Eduard Kardelj, de geestelijke vader van de Joegoslavische wet op de zogenaamde "arbeidersraden" wist het blijkbaar niet.

De arbeidersraden, zeiden we, zijn de organen, waarmee de arbeiders hun klassemacht verwezenlijken. Dat betekent, dat altijd en overal waar er van feitelijke arbeidersmacht sprake is, iets tot stand komt, dat met het wezen van de arbeidersraden heert te maken. Als de havenarbeiders van Rijeka hun bazen uit het bedrijf jagen en een kracht ontwikkelen, die de partij- en vakbondsfunctionarissen in paniek brengt, dan wil dat nog niet zeggen, dat zij al een arbeidersraad gevormd

hebben of deze doen functioneren. Maar zij zijn er met hun optreden dichter bij en hun handelwijze heeft met arbeidersraden méér te maken, dan de aldus genaamde instellingen, die in Joegoslavië van boven af tot stand gebracht, geenszins in een machtsstrijd door de arbeiders zijn geformeerd.

Broekmeyer schrijft:

"Aanvankelijk werden enkele honderden ondernemingen uitgezocht om als proef arbeidersraden met slechts adviserende bevoegdheden in te stellen. Deze arbeidersraden bleken zo goed te voldoen dat op 26 juni 1950 het federale parlement de wet aannam die in alle staatsondernemingen met meer dan 7 man personeel de instelling van arbeidersraden met beslissende bevoegdheden verplicht stelde." (blz. 21)

Het ontgaat Broekmeyer blijkbaar volkomen, dat zijn inderdaad zeer exacte beschrijving van de gang van zaken in Joegoslavië tegelijkertijd het exacte bewijs levert, hoe weinig de zogenaamde "arbeidersraden" daar de naam van arbeidersraden verdienen, ook die met "beslissende bevoegdheid" niet. We geloven waarempel niet, dat hij of Igor Cornelissen er in zouden trappen indien de een of andere Nederlandse regering, van De Jong of van De Quay, of van Den Uyl, van Lankhorst of van Marcus Bakker met een wet zou komen opdraven, die "de arbeidersmacht" verplicht zou stellen. Zouden zij niet onmiddellijk uitroepen, dat de arbeidersmacht niet op een presenteerblaadje kan worden gegeven en dat wat dáárop aangeboden wordt nooit échte macht kan zijn?

Onmiddellijk voorafgaande aan de woorden, die wij zojuist uit Broekmeyers betoog geciteerd hebben is er een passage, waarin deze verwijst naar een uitspraak van Kardelj. Die had, over directeuren, die met hun arbeiders overleg gingen plegen, opgemerkt, dat "deze en dergelijke vormen van deelname van de arbeiders aan het staatsbestuur zijn een grote stap voorwaarts in de ontwikkeling van onze socialistische democratie en zij brengen het beginsel van directe deelname van de producenten aan het bestuur van de economie dat Marx en Engels hebben opgesteld, werkelijk in de praktijk..." De passage is belangwekkend, omdat zij laat blijken, dat er bij Kardelj sprake is van een groot misverstand, dat door Broekmeyer niet wordt opgemerkt.

Het misverstand dat wij bedoelen is tweeledig. Kardelj vergist zich wanneer hij meent, dat voor Marx en Engels de arbeidersmacht een beginsel, een principe zou zijn. Zij is voor hen, zeker voor Marx, de uitkomst van een maatschappelijk ontwikkelingsproces. Kardelj vergist zich nog véél meer, wanneer hij meent, dat voor Marx en Engels die arbeidersmacht verwezenlijkt zou zijn bij een "directe deelname van de producenten aan het bestuur van de economie". Op het eerste misverstand willen wij hier niet ingaan. Om het tweede is het ons thans te doen.

Het gaat bij Marx en Engels niet om de "directe deelname van de producenten aan het bestuur van de economie", het gaat hen, wat totaal iets anders is, om de leiding van het productieproces door de producenten zelf, om het scheppen van nieuwe verhoudingen tussen de producenten onderling en tussen hen en het maatschappelijk product, in één woord: om het scheppen van nieuwe productieverhoudingen. Dat is geen zaak van principe, 't is de directe konsekwentie van hun analyse der kapitalistische productieverhoudingen. In het kapitalisme hebben de arbeiders geen zeggenschap over de productie en dientengevolge geen zeggenschap over de producten, over de voortgebrachte waren. Er is maar één waar waarover zij beschikken: hun arbeidskracht. Hun enige mogelijkheid om de beschikking over andere goederen te krijgen is: hun arbeidskracht tegen die goederen te ruilen. In een dergelijk ruilproces worden producten van verschillend karakter in bepaalde verhoudingen aan elkaar gelijk gesteld en daardoor in waren veranderd. Het is dan het warenverkeer zelf, dat de behoefte schept aan een algemene waar - het geld - waarin de (ruil)waarde van alle overige waren wordt uitgedrukt. In de warenmaatschappij is het geld een onvermijdelijk verschijnsel. De ruil van de waar arbeids-

kracht tegen andere waren via de omweg over de geldwaar, dat wil zeggen door middel van het loon, betekent dat de arbeider loonarbeider is, dat hij de (ruil)waarde van zijn arbeidskracht ontvangt, dat hij meerwaarde produceert, méér waarde namelijk dan de waarde van zijn eigen arbeidskracht. Dat is de uitbuiting, waaraan de arbeider in de kapitalistische maatschappij is onderworpen en de opheffing van die uitbuiting, de bevrijding van de arbeidersklasse, betekent om die reden de opheffing van de loonarbeid. Want de loonarbeid is er de uitdrukking van, dat de arbeider geen zeggenschap over de productie heeft. Het kenmerk van de loonarbeid is niet, dat er meerwaarde in de zakken van de kapitalist of naar de onderneming vloeit, doch dat de arbeiders minder ontvangen dan zij produceren doordat zij van de productiemiddelen en daarmee van de producten zijn gescheiden. Dáár ligt voor de arbeiders de noodzakelijkheid de productie zelf ter hand te nemen, meester te zijn over de bedrijven, de machines, de productiemiddelen. Het gaat er minder om, dat de kapitalisten hun zeggenschap over de productie verliezen dan wel, dat de arbeiders haar krijgen, dat wil zeggen haar veroveren. Van die verovering van de zeggenschap der arbeiders over de productie is geen sprake bij een productie door de staat. Ook al wordt die staat, per decreet bij wijze van spreken, tot een "proletarische staat" gebombardeerd, er verandert daardoor niets aan de meerwaardeproductie, aan de loonarbeid, kortom aan de typische classesituatie van het proletariaat. Het kapitaal stelt de loonarbeid voorop, waar loonarbeid bestaat is kapitalisme, heeft de arbeider géén zeggenschap over de productie, is géén arbeidersmacht, zijn geen échte arbeidersraden en is in de loonarbeid de bron gegeven voor de klassentegenstelling, voor de tegenstelling tussen de arbeiders en de overige groepen in de maatschappij.

Wij hopen, dat het de lezer na het bovenstaande duidelijk zal zijn hoe ver onze opvattingen en die van Broekmeyer uiteenlopen. Wij beschouwen Joegoslavië net als Rusland als een staatskapitalistisch land, hoeveel dingen er in Joegoslavië ook anders mogen zijn. Wat wij betreuren is dat Broekmeyer, die zich niet bedotten laat door wat hij "de managersfolklore" noemt, zich wél bedotten laat door de folklore van Joegoslavië.

Broekmeyer schrijft:

"De Joegoslaven concludeerden uit hun theoretisch werk, dat met een omwenteling die de fabrieken, de machines en de grond in staatshanden doet overgaan slechts de mogelijkheid is gegeven de weg naar het socialisme in te slaan, de weg naar een grondige en revolutionaire wijziging van de maatschappelijke verhoudingen. Met andere woorden, dat afschaffing van kapitalisme nog geen socialisme is..." (blz. 18).

Naar onze overtuiging is dat één grote misvatting. De afschaffing van het kapitalisme is wel degelijk socialisme, omdat een terugkeer van het kapitalisme naar vóór-kapitalistische verhoudingen onmogelijk is. Wat echter nog géén socialisme is, dat is de uitschakeling van de kapitalisten, die door Broekmeyer met de afschaffing van het kapitalisme wordt verward. Dat met een overgang der productiemiddelen in handen van de staat de mogelijkheid zelfs van socialisme zou zijn gegeven, ontkennen wij. Broekmeyer daarentegen huldigt in dat opzicht de mening der Joegoslavische theoretici van het "staatssocialisme", dat wil zeggen van de theoretici van het staatskapitalisme, van wie hij op blz. 19 ten onrechte beweert, dat zij "de leerstellingen van Marx, Engels en Lenin over 'het afsterven van de staat' herontdekten."

"Daarmee werd en wordt bedoeld", zegt Broekmeyer, "dat na een revolutie die de productiemiddelen in handen van de staat brengt, te beginnen in de economische sfeer, de staat, d.w.z. het dwangapparaat dat steeds dient om de macht van de ene klasse over de andere te handhaven, moet inslapen. Dat de ene na de andere functie van de staat moet worden overgedragen aan de organisaties van de (arbeiders) zelf, zodanig, dat iedereen in zekere zin bij de leiding van de openbare

zaak wordt betrokken..."

Naar onze mening is Broekmeyer er met deze uitspraak volkomen naast. Het is waar, dat dit de opvatting van Lenin is. Die van Marx en Engels echter is volkomen anders. Waar die van het afsterven van de staat spreken, daar hebben wij het over het afsterven van de burgerlijke staat, die in de revolutie is vernietigd. Toegegeven: Engels heeft zich wel eens anders uitgelaten, viel wel eens terug in opvattingen, die hij slechts schijnbaar al overwonnen had. Maar dat is tenslotte niet zo belangrijk, evenmin als het belangrijk is, wat nu precies de opvattingen hieromtrent bij Marx, Engels of Lenin zijn geweest. Waar het op aankomt is de realiteit. En die leert ons, dat men nou wel vinden kan dat de staat moet afsterven maar dat de staat dat eenvoudig vertikt.

De verklaring daarvoor is in het voorafgaande te vinden. Waar de productie in handen van de staat komt, daar berust de heerschappij over de productie niet bij de arbeiders, daar hebben zij geen macht en daar is de staat het instrument om de niet opgeheven klassetegenstelling te bestendigen. Vandaar dat zowel de Russische staat als de Joegoslavische staat zich tegen de arbeiders keert. Vandaar ook, dat Broekmeyer moet constateren, dat "ondanks herhaalde wijzigingen in het loonsysteem, het doel: een zo direct mogelijk verbinden van de prestatie met de beloning, onbereikt bleef."

Het is niet onze bedoeling, zeker niet bij een man als Broekmeyer, op alle slakken zout te gaan leggen. Er zijn vele dingen in zijn betoog waarmee wij het allerm minst eens zijn. Zij kunnen onbesproken blijven, ten eerste omdat het ons om de hoofdzaken te doen is, ten tweede, omdat al die andere verschillen alleen maar voortvloeien uit het grote verschil, dat hier is weergegeven. Wat ons alleen nog van het hart moet is, dat Broekmeyer, die over de Joegoslavische maatschappij zo heel anders - en dan gunstiger of zo men wil optimistischer - denkt dan wij, met geen enkel woord rept (althans niet in 't samen met Cornelissen geschreven boekje) van de kritiek, die een man als Milovan Djilas op de Joegoslavische maatschappij heeft uitgebracht. Niet dat wij het met Djilas eens zijn. Maar het is wél zo, dat Djilas van mening is (zij het op een andere manier dan wij) dat er in Joegoslavië sprake is van een "nieuwe heersende klasse". Tegen ons kan Broekmeyer opmerken, dat hij het nu eenmaal anders ziet. Maar als hij van mening is, dat er in Joegoslavië arbeidersraden bestaan, dan kan hij o.i. aan de kritiek van Djilas, die zoiets als arbeidersmacht in Joegoslavië ontkent toch niet voorbijgaan. Dat hij dat wel doet vinden wij jammer. Want wat hij eventueel over de opvattingen van Djilas op zou merken zou zijn eigen standpunt nog aanzienlijk verhelderen en dat zou de discussie met hem weer vergemakkelijken.

=====

COMMENTAAR OVERBODIG.

In "Het Parool" van 20 januari j.l. lezen we een ontboezeming van de heer Lanser, voorzitter van het Christelijk Nationaal Vakverbond (C.N.V.), die we te mooi vinden om onze lezers te onthouden. Commentaar lijkt ons daarbij overbodig. De heer Lanser zei in een toespraak tot de verbondsraad van het C.N.V. onder andere:

"De heer Van Boven, voorzitter van

de christelijke werkgevers, heeft totaal onverwacht een onbekookte aanval op de vakbeweging gedaan. Terwijl de vakbeweging ondanks de grote spanningen de arbeidsvrede kan handhaven en geen opgeschroefde looneisen stelt, wil de heer Van Boven insinueren dat de vakbeweging wel haar instemming betuigt met nationale doelstellingen, maar daarmee bij de loononderhandelingen geen rekening houdt."

U ziet, wij behoeven de vakbeweging niet ontmaskeren. Zij doet het zelf al.

NOGMAALS: DE SITUATIE IN JOEGOSLAVIË

DEZELFDE dr. Broekmeyer wiens beschouwingen over de Joegoslavische "arbeidersraden" we zojuist besproken hebben, is één van de initiatiefnemers geweest van het congres, dat het Oost Europa Instituut van de Gemeente Universiteit van Amsterdam in de loop van januari in het Amsterdamse RAI-gebouw over het zogenaamde "arbeiderszelfbestuur" in Joegoslavië heeft georganiseerd. Wie ook ná de lezing van zijn boekje, ná de berichtgeving over de stakingsbeweging in "Der Spiegel", in "De Vakbeweging" en in enkele andere bladen, nog altijd aan het "arbeiderszelfbestuur" was blijven geloven, kon op dat congres uit de droom geholpen worden, of laten we liever zeggen: door dat congres - door datgene, wat er over bekend geworden is - want een bezoek er aan was slechts voor weinigen weggelegd: de deelnemersprijs was f 175 en de voertaal was Engels.

U begrijpt het lezer: arbeiders zijn er op dat congres niet geweest. Wie er wél waren: een zeer groot aantal vertegenwoordigers van Nederlandse ondernemingen, die er speciaal voor waren uitgenodigd. Behalve enkele vakbondsfunctionarissen - onder wie Hugenholtz van het N.V.V. - 'n paar Nederlandse en buitenlandse economen en sociologen en één (progressief katholiek) politicus, was de zaal gevuld met managers. Philips was er vertegenwoordigd (met maar liefst zeven man) en de heer A. Stikker, de directeur van de Koninklijke Nederlandse Zoutindustrie in hooftstedenpersoon. Met andere woorden: een congres voor managers was het. Dat zou hoogst merkwaardig zijn als er in Joegoslavië werkelijk "arbeiderszelfbestuur" bestond. Het houdt op merkwaardig te wezen, zodra men de fictie van Broekmeyer c.s. maar eenmaal heeft opgegeven.

Met dat laatste, het opgeven van de fictie, dat er in Joegoslavië werkelijk arbeidersraden zouden zijn, hadden die aanwezige managers overigens niet de minste moeite. Ze hadden die fictie nooit gehad. Ze waren naar het congres gekomen omdat ze - zoals het weekblad "De Nieuwe Linie" op 17 januari schreef - in het z.g. "arbeiderszelfbestuur" naar Joegoslavische trant geen wezenlijke aantasting van hun positie zagen, slechts een economisch alternatief, waarover op academisch niveau kon worden gepraat.

Het congres moet hun niet teleurgesteld hebben. In de loop daarvan is o.a. duidelijk geworden, dat de machtspositie van de managers in Joegoslavië niet veel verschilt van die in het Westen. Er is zelfs opgemerkt, dat de directeur van een Joegoslavisch bedrijf een grotere macht heeft dan zijn westerse collega. Er werd óók meegedeeld - door de Joegoslaaf Blum, directeur van Energoinvest in Sarajewo - dat nergens zo 'n hoog dividend aan buitenlandse investeerders wordt uitgekeerd als in Joegoslavië. Dat zégt wat over de uitbuiting van de Joegoslavische arbeiders en het meerwaardevormingsproces en dat soort zaken. Maar daarover werd natuurlijk op het congres in de RAI zorgvuldig gezweven. Aan een marxistische analyse van het productiestelsel bezondigde men zich daar niet. Men bezondigde zich er helemaal niet aan marxisme uiteraard. De enige die daar wél wat over zei was prof. Rudi Supek, hoogleraar aan de universiteit van Zagreb. "Marxisme", zo orakelde die, "zonder een utopia is geen waar marxisme." Ja, haal je de koekoek, dat is natuurlijk zo voor datgene wat ze in Joegoslavië onder marxisme verstaan. Als je de theorie van het staatskapitalisme voor socialisme en de Joegoslavische managersmaatschappij voor arbeiderszelfbestuur laat doorgaan, dan ben je inderdaad een utopist.

Hoe weinig het gedoe allemaal met de strijd van de arbeiders te maken heeft bleek ook uit wat die prof. Supek nog verder zei: "Het is de taak van de intelligentsia te zoeken naar de wegen, die naar dit utopia kunnen leiden!" Nou ijverig zoeken maar jongens!

Wat directeur Stikker na afloop van het congres over die professor wel gedacht mag hebben? Een utopistisch eitje, en ik... ik ben het zout daarbij...!